

Charlotte Perkins Gilman

Våra förhållanden och deras

Vad jag här försöker visa, är att livet för dessa kvinnor gick ut på en ljus uppväxt i ivrig väntan på att så småningom för-ena sig med leden av arbetare inom det mest åtrådade området; en djup, öm aktning för sin egen mor – alltför djup för att de skulle kunna tala om den – och utöver det, hela den fria, vidsträckta sfären av systerskap, det ärorika tjänandet av landet samt vänskap.

Till dessa kvinnor kom vi fyllda med vår kulturs idéer, övertygelser och traditioner med föresatsen att i dem väcka de sinnestörelser som vi ansåg tillbörliga.

Hur mycket, eller hur lite, sexuella känslor det än fanns mellan oss så tog de sig i deras medvetanden uttryck i vänskap, den enda rent individuella kärlek de

kände till, och i grundläggande släktskap. Vi var uppenbarligen varken mödrar, barn eller landsmän, följdaktligen måste vi vara vänner eftersom de tyckte om oss.

Att vi skulle gruppera oss två och två under vår uppvaktningsperiod föll sig naturligt för dem, likaså att vi tre skulle vara mycket tillsammans, liksom de själva. Vi hade ännu inget arbete, så vi gick och strosade runt dem och deras arbete i skogen; även det ansågs naturligt.

Men när vi började tala om att alla par hade sina egna »hem« i vårt land kunde de inte förstå oss.

»Vårt arbete för oss runt hela landet«, förklarade Celis. »Vi kan inte leva på en plats hela tiden.«

»Vi är tillsammans nu«, framhöll

Alima och såg stolt på den trygge Terry alldeles i närheten. (Det här var en av de gånger de var tillsammans, även om de skulle bryta inom kort.)

»Det är inte alls samma sak«, vidhöll han. »En man vill ha ett eget hem med fru och familj.«

»Som håller sig där? Hela tiden?« frågade Ellador. »Inte tillfångatagen i alla fall!«

»Naturligtvis inte! Hon bor där – förstås«, svarade han.

»Vad gör hon där hela tiden?« undrade Alima. »Vad arbetar hon med?«

Än en gång förklarade Terry tålmodigt att våra kvinnor inte arbetade – med vissa undantag.

»Men vad gör de, om de inte arbetar?« envisades hon.

»De tar hand om hemmet och barnen.«

»På samma gång?« frågade Ellador.

»Ja visst. Barnen leker och modern har uppsikt över det hela. Det finns tjänstefolk förstås.«

För Terry framstod det som så självklart, så naturligt, att han alltid blev otålig; men flickorna var uppriktigt angelägna om att förstå.

»Hur många barn har era kvinnor?« Alina hade tagit fram sin anteckningsbok och fått ett ganska bestämt drag över munnen. Terry började slingra sig.

»Det finns inget bestämt antal, kära du«, förklarade han. »Vissa har fler, andra färre.«

»Somliga har inga alls«, stack jag retfullt emellan.

De kastade sig över detta medgivan-

de och hade snart pressat ur oss det allmänna faktum att de kvinnor som hade flest barn hade det minsta antalet tjänare och att de som hade flest tjänare, hade minst barn.

»Ha!« triumferade Alima. »Ett eller två eller inga barn och tre eller fyra tjänare. Vad GÖR då dessa kvinnor?«

Vi förklarade så gott vi kunde. Vi talade om »samhälleliga förpliktelser«, i det att vi räkviktigt räknade med att de inte tolkade orden så som vi gjorde. Vi talade om gästfrihet, underhållning och olika »intressen«. Hela tiden var vi medvetna om att för dessa vidsynta kvinnor, vars tankesätt var så i grunden kollektivistiskt, framstod det helt personliga livets inskränkningar som något ofattbart.

»Vi kan inte riktigt förstå det,« slöt sig Ellador till. »Vi är bara ett halvt folk. Vi har vårt kvinnosätt och de har sitt manssätt och sitt både-och-sätt. Vi har arbetat fram ett sätt att leva som naturligtvis är begränsat. De måste ha ett som är friare, rikare och bättre. Jag skulle vilja se det.«

»Det kommer du att göra, käraste«, viskade jag.

»Det finns inget att röka«, klagade Terry. Han befann sig mitt i ett utdraget gräl med Alima och behövde något lugnande. »Det finns inget att dricka. De här välsignade kvinnorna har inte några trevliga laster. Jag önskar att vi kunde ta oss härifrån!«

Denna önskan var fåfäng. Vi var ständigt under någon form av uppsikt. När Terry nattetid rusade ut och drev runt på gatorna fann han alltid en

»Överste« någonstans; och när han under ett anfall av våldsamt, men övergående, förtvivlan hade störtat fram till klippkanten med någon vag föreställning om att fly, hade han upptäckt flera av dem i närheten. Vi var fria, men det fanns begränsningar.

»De har inga otrevliga heller«, påminde Jeff honom.

»Önskar att de hade några!« envisades Terry. »De har varken männens laster eller kvinnornas dygder – de är neutrum!«

»Du vet bättre än så. Prata inte strunt«, sa jag strängt.

Jag tänkte på Elladors ögon när hon såg på mig på ett visst sätt, ett sätt hon inte alls var medveten om.

Jeff var lika förargad. »Jag vet inte vilka »kvinnornas dygder« det är du saknar. Jag undrar om de inte har dem alla.«

»De har ingen ödmjukhet«, fräste Terry. »Inget tålmod, ingen undergivenhet, inget av den naturliga foglighet som är kvinnans främsta behag.«

Jag skakade beklagande på huvudet. »Gå och be om ursäkt och se till att ni blir vänner igen, Terry. Du är sur, det är allt. De här kvinnorna besitter mänsklighetens dygder, och färre av dess brister än något annat folk jag har sett. Och vad tålmod beträffar – de hade kastat oss ut för klipporna redan första dagen vi dök upp hos dem om de inte hade haft det.«

»Det finns inga... förströelser«, knötade han. »En karl kan inte gå någonstans och slå sig lös här. Det är salong och barnkammare utan slut.«

»och arbetsgrupp, la jag till. »Och skola, och kontor och laboratorium och atelje, och teater och – hem.«

»HEM!« hånlog han. »Det finns inte ett enda hem på hela denna eländiga plats.«

»Det finns inget annat än det, och det vet du«, slungade Jeff häftigt tillbaka. »Jag har aldrig sett, jag har aldrig drömt om, en sådan allomfattande sammanhållning, välvilja och ömsesidig tillgivenhet.«

»Jo jo, visst, om man gillar ändlösa söndagsskolor så är det ju jättebra. Men jag gillar när Saker Görs. Här är allt gjort.«

Det låg något i den kritiken. Pionjärären låg långt bakom dem. Deras civilisation var av det slag där begynnelse-skedets svårigheter för länge sedan är tillryggalagda. Den ostörda freden, det omätliga överflödet, den aldrig sviktande hälsan, den djupa välviljan, det milda förvaltandet av alltsammans, lämnade inget ytterligare att besegra. Det hela påminde om en trevlig familj på ett gammalt anrikt och oklanderligt skött lantställe.

Mitt ivriga och ideliga intresse för de sociala landvinningar som uppnåtts gjorde att jag uppskattade det. Jeff tyckte om det på samma sätt som han skulle ha tyckt om en dylik familj och en liknande plats var som helst.

Terry tyckte inte om det eftersom han inte fann något att motsätta sig och att kämpa emot, att erövra.

»Livet är en kamp, det måste vara det«, insisterade han. »Om det inte

finns någon kamp, finns det inget liv – så enkelt är det.«

»Du pratar strunt – manligt nonsens«, svarade den fredlige Jeff. Han var tveklöst en ivrig försvarare av Herland. »Myror bygger inte sina samhällen genom kamp, eller hur? Eller bina?«

»Åh, om du sänker dig till insekternas nivå – och vill leva i en myrstack! – så ska jag berätta för dig att de högre stadierna av liv nås genom kamp allena – strid. Det finns ingen Dramatik här. Titta på deras spel! De gör mig illamående.«

Han satte faktiskt dit oss där. Landets dramatik var i vårt tycke ganska slätstruken. Ni förstår, de saknade den sexuella motivationen, och med den svartsjukan. De hade inte växelspelen mellan krigförande nationer, ingen aristokrati med dess ambitioner, ingen motsättning mellan rikedom och fattigdom.

[...]

Nåväl, så här möter barnet i Herland livet – Ellador försökte visa det för mig. Från sitt första minne kände de till Fred, Skönhet, Ordning, Trygghet, Kärlek, Vishet, Rättvisa, Tålmod och Överflöd. Med »överflöd« menar jag att barnen växte upp i en miljö som tillgodosedde deras behov, just som små kid kan växa upp i daggiga skogsgläntor och på ängar genomkorsade av bäckar. Och de njöt av det på samma oförställda och fullständiga sätt som kiden.

De befann sig i en stor, ljus, ljuvlig värld, fylld av de mest fångslande och hänförande saker att lära och att göra. Människor var överallt vänliga och för-

finade. Inget barn i Herland mötte någonsin den överlägsna hänsynslöshet som vi så ofta visar barn. De var Människor även de, från första början; den mest värdefulla delen av nationen.

På vart steg genom livets rika erfarenhet fann de att den del de var i färd att studera vidgades och kom i förbindelse med en oändlig rad gemensamma intressen. Sakerna de lärde sig stod i SAMBAND med varandra, från första början; i samband med varandra och med den nationella välmågan.

»Det var en fjäril som gjorde mig till skogsarbetare«, sa Ellador. »Jag var runt elva år gammal när jag hittade en stor, grön och purpurfärgad fjäril på en låg blomma. Jag fångade den mycket försiktigt i de slutna vingarna såsom jag hade hört att man skulle göra, och tog med den till närmaste insektslärare« – jag gjorde en anmärkning för att fråga henne vad i fridens namn en insektslärare var för något – »för att fråga henne vad den kallades. Hon tog den ifrån mig med ett litet utrop av förtjusning. »Åh, välsignade barn«, sa hon. »Tycker du om obernötter?« Det är klart att jag tyckte om obernötter, och det sa jag. Det är ju vår bästa matnöt. »Det här är en obernötsfjärilshona«, berättade hon för mig »De har nästan försvunnit. Vi har försökt utrota dem i århundraden. Om du inte hade fångat den här hade den kunnat lägga tillräckligt många ägg och fått tillräckligt många av dem att kläckas för att förstöra tusentals av våra nöträd – tusentals skäppor med nötter – och ge oss många bekymmersfyllda år.«

»Alla gratulerade mig. Barn i landets alla hörn blev tillsagda att hålla utkik efter den där fjärligen, ifall det skulle finnas några fler. Jag blev förevisad varelsens historia och fick en redogörelse för den skada den hade åstadkommit, och för hur länge och hur hårt våra förmödrar hade arbetat för att rädda det där trädet åt oss. Jag tyckte att jag växte en meter och bestämde mig på ort och ställe för att bli skogsarbetare.«

Det här är bara ett exempel; hon gav mig många. Den stora skillnaden var att medan våra barn växer upp i enskilda hem och familjer där allt görs för att skydda och isolera dem från en farlig värld, så växte de här upp i en öppen, vänlig värld, och de visste att den var deras från första början.

Deras barnlitteratur var något underbart. Jag kunde ha tillbringat år med att följa dess utsökta sinnrikheter, den fina enkelhet med vilken de hade kuvat den stora konsten för att tjäna barnets sinne.

Vi har två livscyklar: mannens och kvinnans. För mannen innebär den uppväxt, kamp, erövring, upprättandet av familjen och så mycket framgång vad det gäller inkomst eller ambition som han kan tillskansa sig.

För kvinnan utgörs den av uppväxten, att skaffa sig en man, familjelivets underordnade aktiviteter, och senare sådana »sociala« eller medmänskliga in-tressen som hennes position bjuder.

Här fanns bara en cykel och den omfattade mycket.

Barnet trädde ut på ett vidsträckt, öppet livsfält, där moderskapet var det

verkligt stora bidraget till det nationella livet, och allt övrigt den enskildes deltagande i deras gemensamma aktiviteter. Alla barn som jag talade med, i samtliga åldrar över spädbarnsåldern, var muntert övertygade om vad de skulle bli när de blev stora.

Vad Terry menade när han sa att de inte besatt någon »ödmjukhet« var att deras öppna livssyn inte dolde några skuggiga platser; de hade en stark känsla för personlig anständighet, men ingen skam – de kände inte till något att skämmas över. Inte ens barndomens tillkortakommanden och missgärningar framställdes för dem som synder, endast som misstag och försummelse – som i ett spel. De få av dem som var uppenbart mindre trevliga än andra eller som hade en verklig svaghet eller ett fel, behandlades med muntert tillmötesgående, så som en välvillig grupp whistspelare skulle behandla en sämre deltagare.

Ni förstår, deras religion var av matriarkal natur och deras moral, grundad på fullständig insikt om evolutionen, visade på växandets princip och på skönheten i en vis kultur. De hade ingen teori om den grundläggande motsättningen mellan gott och ont; livet var för dem växt; deras lust låg i växandet, likaså deras plikt.

Mot denna bakgrund, med den sublimerade moderskärlek som tog sig uttryck i den mest vittfamnande samhällsliga aktivitet, stämde var fas i deras arbete av mot dess effekter på den nationella tillväxten. Själva språket hade de avsiktligt gjort klarare, enklare, lätt och vackert för barnens skull.

[...]

De hade medvetet omformat och förbättrat hela staten för att barnen skulle födas på förnämsta sätt och uppfostras i en miljö som tillät den rikaste och friaste uppväxt.

Jag menar på intet sätt att de lät det stanna därvid, lika lite som ett barn stannar vid barndomen. Det mest imponerande med hela deras kultur förutom detta perfekta sätt att uppfostra barn på, var det breda urval av intressen och sammanslutningar som hela livet stod öppet för dem alla. Men inom litteraturen blev jag inledningsvis mest tagen av barngenren.

De hade samma samling av enkla repetitiva verser och berättelser som vi är förtrogna med, samt de allra mest utsökta, fantasifulle sagor; medan våra sagor är de nedsipprade kvarlevorna av gamla folkliga myter och primitiva vaggvisor var deras utsökta verk av stora konstnärer; inte bara enkla och osvikligt tilltalande för barnets sinne, utan SÄNNA, sanna i förhållande till den verkliga världen runtomkring dem.

Att sitta en dag i deras barnkammare var detsamma som att för all framtid förändra sin syn på barndomen. De yngsta, rosiga små liv i sina mödrars armar eller behagfullt sovande i den blomdoftande luften, verkade nog så normala, förutom att de aldrig skrek. Jag hörde aldrig barn skrika i Herland, bortsett från ett eller två som ramlade och slog sig – och då skyndade människor dit för att hjälpa, lika snabbt som vi skulle göra om vi hörde en vuxen skrika av smärta.

Varje mor hade ett års storhetstid; tiden för att älska och lära, medan hon levde nära sitt barn och stolt ammade det, ofta i två år eller mer. Detta var kanske en av anledningarna till deras fantastiska livskraft.

Men efter spädbarnsåret var modern inte längre lika ständigt närvarande, om inte hennes arbete var bland de små. Hon var däremot aldrig långt borta, och det var härligt att se hennes inställning till medmödrarna, vars utomordentliga omhändertagande av barnen var omedelbart och kontinuerligt.

Vad barnen anbelangade – en grupp av dessa rara, nakna små som lekte på kort, renkrattat sammetsgräs, på lika mjuka mattor eller som tumlade runt i svala bassänger med klart vatten i pärlande, glädjefyllt barnaskratt, var en syn av en sådan barnslig lycka att jag inte hade kunnat drömma om att få uppleva den.

Barnen växte upp i de varmare delarna av landet och anpassade sig gradvis till de svalare höjderna när de blev större.

Starka barn på tio och tolv lekte lika glatt i snön som våra; det ordnades ofta utflykter för dem från den ena landsdelen till den andra, så att hela landet skulle vara som ett hem för vart och ett av dem.

Hela landet var deras, i väntan på att de skulle lära av det, älska, använda och tjäna det. Liksom våra egna små pojkar tänker bli »modiga soldater« eller »cowboys« eller vad det nu vara månne som tilltalar deras fantasi, och våra små flickor planerar det hem de tänker att de

ska ha eller hur många barn, på samma sätt planerade dessa otvunget och glatt under mycket gladlynt tjtatrande vad de skulle komma att göra för landet när de blev vuxna.

Det var barnens och de ungas förväntansfulla lycka som först fick mig att inse vansinnet i det hos oss så vanliga uttrycket – att om livet vore lätt och glatt skulle folk inte uppskatta det.

När jag iakttog dessa starka, glada ungdomar, dessa pigga små varelser och deras glupande aptit på livet, blev mina tidigare idéer så i grunden omskakade att de aldrig har blivit befästa igen. Deras ständigt lika goda hälsa skapade en naturlig grund för det vi brukar kalla »livslust«. Den omgivande miljön var tilltalande och intressant, och framför dem bredder är av lärande och upptäckter ut sig, bildningens fascinerande och ändlösa gång.

[...]

Barnet i Herland föddes inte bara in i en omsorgsfullt förberedd värld, full av de mest fascinerande ting och tillfällen att lära, utan också in i ett samhälle med talrika lärare, människor födda och skolade till lärare, vars uppgift var att följa barnen på den för oss så omöjliga färden – kungsvägen mot kunskap.

Det fanns inget mystiskt i deras metoder. Eftersom de var avpassade till barnen var de åtminstone begripliga för vuxna. Jag tillbringade många dagar med de små, med eller utan Ellador, och började känna en förkrossande ledsnad över min egen barndom och över alla andra som jag kände till.

Barnens hus och trädgårdar innehöll ingenting som kunde skada – inga trappor, hörn, små lösa saker att svälja eller eld – bara ett enda stort barnparadis. Så fort som möjligt fick de lära sig att använda och behärska sina egna kroppar, och aldrig har jag sett barn så stadiga på fot och hand och så vakna. Det var ett nöje att se en samling små knattar lära sig att gå, inte bara på golvet, utan lite senare även på ett slags gummistång som satts upp en liten bit ovan det mjuka gräset eller de tunga mattorna, varifrån de föll ned med små skrik av barnslig glädje, för att sedan rusa till slutet av kön och försöka igen. Vi har utan tvekan lagt märke till hur barn älskar att kliva upp på något och gå utefter det! Vi har dock aldrig tänkt på att tillhandahålla denna enkla och outsinliga form av nöje och fysisk träning för de små.

Vatten hade de förstås, och de kunde simma innan de kunde gå. Om jag först fruktade effekterna av ett alltför tyngande kulturellt system, så förflyktigades denna fruktan snabbt när jag upplevde de långa soliga dagarna av rent fysisk munterhet och naturlig sömn, som fyllde dessa himmelska barns första år. De märkte aldrig att de blev uppfostrade. De kunde inte drömma om att de i sina lustiga experiment och resultat lade grunden för den sköna, intima grupp-känsla som de så tveklöst växte in i med åren. Detta var uppfostran till medborgarskap.

*Översättning från engelskan
av Ulrika Sundin*